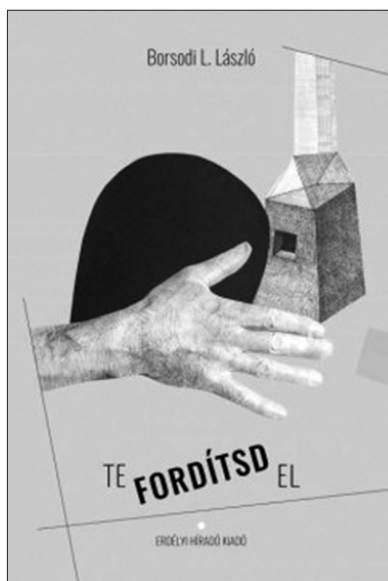

Tamás Dénes

SZOBORRÁ SZELÍDÜLVE

Az istenhit, de általában is a hit keresése az európai kultúránk egyik nagy állandója. Sőt az is kijelenthető, nem csak egy kulturális állandóról van szó, hanem antropológiáról. Az ember az, akinek hitre van szüksége, aki hinni akar, hinni valamiben, általában Istenben, de a hit tárgya más is lehet, család, nemzet, szerelem, humanizmus, tudás, és még lehetne folytatni a sort, mert hinni azt jelenti, hogy valami nem teljesen kézzelfoghatót magunk fölé emelünk, és érvényét elfogadjuk ránk, életünkre nézve. Ez a hit azonban nem mindig adódik magától. A hitben eleve benne van valami nehézkedés, az önmeghaladás képessége, hisz abban kell hinni, ami nincs ott magától értetődően előttünk, ami nem kézzelfogható, elfogadása ezért keresést, belső munkát feltételez, amihez a kétely, az elbizonytalanodás is hozzátartozik. Hiszem, mert képtelenség – ezt Tertullianus ókori teológus mondta, amivel a hit egyik legalapvetőbb paradoxonát is kiélezte. Eleve az európai kultúrát, ami sokáig vallásos kultúra volt, már régóta egy nagy elbizonytalanodás, törés uralja, amit Nietzsche nevével lehet a legkönnyebben megidézni. „Isten meghalt” – sokan idézik megbotránkozató kijelentését, de annál kevesebben annak folytatását. „Mi öltük meg”, így folytatja Nietzsche a gondolatot, amivel az ember szerepét hangsúlyozza ebben a kulturális exterminációban. Ugyanis, ha mi öltük meg Istent, akkor a mi feladatunk lehet újra megkeresni. Innen pedig adódik a kérdés,

ez a fordulat után, hogyan lehet hiteles módon a hit keresését megfogalmazni. Még vezet-e út, esetleg ösvény ezen a törésen át? Úgy gondolom, ma ezek a kérdések az érvényes vallásos költészet viszonyítási pontjai.

Az erdélyi irodalomban eleve mintha megszorodtak volna az istenkereső könyvek. Most elsősorban Lövetei László *Zakeus fügefája* című verseskötetére gondolok, de ide sorolható Visky András *Kitelepítés* című regénye is, ami szintén alapvető viszonyt tart fenn az istenkérdéssel. Borsodi L. László új verseskötete¹ ebbe a sorba illeszkedik, ugyanakkor képes kiválni is a sorból, teszi mindezt sajátos építkezésével, a hagyomány használatának módjával, beszédmódjának a radikalizmusával. Talán pontosabb, ha prózaversekről beszélünk e kötet esetében, miközben tudjuk, a próza és a líra közötti határ egyre inkább elmosódik, átjárhatóvá változik. Eleve egy nagyon egységes kötetet kell olvasnunk, amiben minden vers egy elem egy nagyobb egészből, az istenkeresés helyzetének, állapotának stációja. Ugyanakkor nem csak a kortárs irodalommal tart fenn párbeszédet a verseskötet, hanem magával a költői életművel is. Az előző két prózaverskötet véleményem szerint egységet alkot ezzel a kötettel, ami egy sajátos irodalmi triptichont ad ki. A 2018-ban megjelenő *Szétszórt némaság* kötet egy szerteágazó sírkőállítás a költő családjának, sokadrangú felmenőinek, egyszerre az emlékezés és a mementó könyve. Ugyanezt az irányultságot folytatja a 2021-ben megjelent *Estére megöregszel* című kötet, amely egy igazi apakötet, egy karakán életsors felmutatása, amiben a huszadik század történelmének nehézsége és rémsége is visszhangzik. Ami mindkét kötetet még összekapcsolja, hogy átüt rajtuk a transzcendencia vízjele. Ha egész életüket sűrít néhány sorba az ember, eleve kérdésként merül fel: miért volt az egész, mi volt az értelme, miért élünk? Mi ad keretet az egésznek? Az istenkeresés előszobájában vagyunk. Innen logikus lehetett, hogy a költő megpróbált belépni a szobába.

A kötet első versével a nulladik pontra érkezünk meg. Sőt még egy kicsivel eléje. Egészében idézem a verset, mert beszédes a tömörsége:

---

1 Borsodi L. László: *Te fordítsd el*. Kolozsvár, 2024, Erdélyi Híradó Kiadó.

EGY IKONRA

*-1.**Szép arcodat összetörtem.**Ne váltson meg semmi isten!**0.**Szép arcodat összetörtem.**Nem válthat meg, csak az Isten!*

Ez a kötet utolsó verse is, keretezi a könyvet. Csak éppen a két szakasz sorrendje cserélődik fel a végén. Fontos tartalmi-poétikai mozzanatnak gondolom ezt, ami az egész kötet sugallatát magába sűríti. A nulladik pont előtt a rombolás tette van röviden megidézve. Az ikon a szentségnek, az isteninek a sűrítője, azt összetörni a legnagyobb szentségtörés, az istenitől való radikális elhatárolódás. „Minden Egész eltörött” – verselte meg Ady a huszadik század elején ezt a léteseményt. Ami nincs kibontva a kötetben, csak a következményeit látjuk. A fojtogató mosogatólé-szürke délutánt, az összetört templomcsendet, a feledés földjét, a befalazott várost, ahol féreggé zsugorodva, magára hagyottan kétségeivel küszködik a lírai beszélő. Íme néhány hasonlat, aminek jeleznie kell a tévelygést, az elveszettséget. Ennek kifejezésére szűkön méri a lírai eszközöket a költő, nem a nyelvi bravúrokon áll a kötet hatásossága. Kopár felsorolások, ismétlések, költői kérdések, meg egy-egy erőteljesebb zárlat alkot egy verset. Erős címek, letisztultság, belső feszültség jellemzi őket. Értékük, jelentőségük nem is önmagukban van, ritkán kérik az elidőzést, hanem mintha csak a jézusi keresztút, a Kálvária állomásai lennének, vezetnek előre az olvasót. De nem is előre, a Koponyák hegyére, mert itt tulajdonképpen körbe járunk, hisz mint jeleztem, végső soron odaérünk, ahonnan elindulunk. A nagy kérdés, akkor miért is tettük meg az utat? Mit is ad ki ezen a módon a kötet?

A szerkesztettség mellett még a hagyomány szabad használatát fontos kiemelni. A verseskötet termékeny párbeszédet tart fel mind az irodalmi hagyománnyal, mind a Bibliával, azon belül a Zsoltárok könyvével. Az irodalmi hagyományt itt a jól kiválasztott, hatásos mottók képviselik, Pilinszky-, Babits-, Petri-, Balassi-, Baka-, Ady-sorok. Ezeknek a megidézésével a költő magára veszi ezt a hatalmas költői

hagyományt, jelzi, hogy magát is ennek a hagyománynak a folytatójaként gondolja el. Ennél izgalmasabb, hogyan viszonyul a kötet a Zsoltárok könyvéhez, hiszen a legtöbb vers zsoltárparafrázis, hogy éppen melyik zsoltáré, az jelezve van a versek elején. A parafrázis azonban itt nem kibontást jelent, hanem inkább termékeny párbeszédet, amibe az ellentételezés is belefér. Ami a zsoltárokból egyértelmű, világos, itt, mint egy felkavart tócsa, összezavarodik. Máshol áttételes a kapcsolódás, motívumok vándorlását láthatjuk.

Két alapkaraktere van a verseknek: a viaskodás és a könyörgés. Ez a két szólam nem egymástól elválasztva bontakozik ki, hanem áthatja egymást. Tényleg ennyire kell? Tényleg ennyire hiányzik? – kérdezheti a nem-hívó, aki azonban hosszú évek alatt megértette, hogy Isten tulajdonképpen egy név arra, ami minden emberi életben a jó, a szép, az igaz keresése. Ezek a transzcendentálék, ahogy a középkori filozófia nevezte őket, különböző módokon hathatják át az emberi életet. Lenyűgöző és nyugtalanító érezni ennek a vágnak a mértéktelenségét a könyvben. De végső soron, minden ember keresi élete középpontját, azt a választ, amiben letisztulnak, feloldódnak kétségei. Hogy meddig és hová jut el ezen az úton, az kiszámíthatatlan. Innen véleményem szerint együttrezeghet a kötetrel egy ateista is. Mert nincs kinyilatkoztatás a könyvben. Az elveszettség képei negatívan rajzolják körül az áhított feloldás helyét. A visszaröpülésről csak hasonlatok beszélhetnek – mondja Pilinszky az *Egyenes labirintus* című versében. Ahol a színről színre látás nem adatik meg, a nagy vakság marad, mint remény. A szoborrá szelídülés a színtelen örökkévalóságban. (62. o.)

Amikor először olvastam végig a kötetet, volt bennem egy félelem, hogy túl egyszerű lesz minden. Elindulunk a kételytől és megérkezünk a hit megvallásáig. Adta volna magát ez a séma. A végén meg is zavart, hogy nem megérkeztem, hanem körbeértem. De többet és mélyebben tud ez a verseskötet, hogy egy ilyen egyszerű sémába merevedjen. Úgy áll előttem, mint egy hatalmas ajtóra szerelt zár. Erre a kötet szerkesztettségével is rájátszik, hiszen térben is egy ajtózárra hasonlít, amin a nyílás a két ciklus között elhelyezett *Kiben a Csíksomlyói Szűzanyához könyörög* című vers. Ezt a zárat kellene kinyitni, hogy beléphessünk az ajtón. A zárba a költőnek sikerült behelyeznie a kulcsot. De tudja, az góg lenne, istenkísértő hübrisz, amibe a görög drámákba bele is szokás

bukni, ha ő próbálná elfordítani. Ez az a lépés, ami meghalad minket, embereket. Nem rajtunk áll, hogy hívők vagy hitetlenek leszünk. „Te fordítsd el” – kínálja fel a verseskötet címe a megoldást.

Ez a felajánlás a verseskötet legmélyebb poétikai tette.

Utazónapló, 2019 (digitális nyomat, 70 x 50 cm)